

RESSENYES

Memòries per a la història cultural del franquisme

Carles Santacana i Torres
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Albert MANENT, *La Represa: memòria i crònica d'una generació (1946-1956)*,
Barcelona, Edicions 62, 2008.

Joan TRIADÚ, *Memòries d'un segle d'or*, Barcelona, Proa, 2008.

No cal dir que per als historiadors la publicació de memòries dels protagonistes d'un determinat període o esdeveniment és sempre una bona notícia. Amb totes les prevencions a què ens obliga la metodologia, les memòries sempre són útils, tant pel que diuen com pel que no diuen, per la importància que el protagonista dona a uns fets o a d'altres. En el cas que ara ressenyem l'interès és encara més gran tant per la importància dels personatges que escriuen els seus records, com també perquè tracten un període cabdal, que és el de la redefinició de la cultura catalana de postguerra.

Casualment, els dos llibres van aparèixer de manera gairebé simultània i dialoguen entre si des del primer moment, ja que un dels autors —Albert Manent— ens parla en el pròleg del segon dels autors —Joan Triadú— i l'anomena «germà gran» de la seva generació, la de 1951, que anava precedida per la de 1936, la dels joves que havien viscut conscientment la Guerra Civil. Triadú i Manent són dos personatges de primera magnitud en el catalanisme cultural d'orientació catòlica, i van definir entre la segona meitat dels anys quaranta i fins als primers seixanta uns objectius renovats per al

món que ells representaven i que havien de reconstruir. L'impacte de la Guerra Civil era tan gran que la seva tasca no podia ser únicament de reprendre amb idèntics criteris i formes d'actuació anteriors a 1936; d'altra banda, la dictadura també ho impedia. Per això cal renovar els objectius i, sobretot, els calia adaptar-se a una manera de treballar en la clandestinitat o a través de les petites esclertes que permetia el règim, on trobem des de premis literaris fins a la creació de revistes clandestines, trobades més o menys il·legals, promoció d'edicions i moltes altres accions que tenen alguns noms propis ben interessants, com les revistes *Ariel* i *Curial*, els congressos de poesia amb els escriptors castellans, o el concurs literari de Cantonigròs, entre molts d'altres. Bé que no actuaven sols, naturalment, Triadú i Manent esdevenen uns activistes de primer nivell, sense els quals és impossible entendre l'aparició i evolució d'un munt d'iniciatives que van permetre que a principis dels setanta la cultura catalana, tot i les prohibicions, hagués assolit un cos força important i, sobretot, adaptat al món d'aquella època.

Més enllà de l'element de fons que identifica conjuntament tots dos autors, certament els dos llibres que ressenyem són diferents. Manent, que té una dilatada obra memorialística anterior per mitjà dels múltiples llibres de retrats, centra el seu interès en uns anys molt concrets, que van des de 1946 fins a 1956, quan era jove i més, i gràcies als contactes que va poder establir mitjançant el seu pare, i al seu incansable activisme universitari es converteix en un home pont en totes direccions, sigui connectant gent dispersa a Catalunya, com esdevenint un eficaç corresponsal amb el món intel·lectual madrileny d'oposició al franquisme. Segons reporta el mateix Manent, sembla que Josep Pla deia en to burleta que el jove Manent era «*la persona del país que havia pujat i baixat més escales per mantenir contactes i obrir petits fronts*». Certament, més enllà de la vocació poètica d'aquell jove Manent, les memòries certifiquen una capacitat impressionant per parlar amb gent i relligar grups, en uns moments en què això no requeria només esforç, sinó que a més era força perillós.

Si l'objectiu de Manent és sobretot fixar la història d'aquell període concret, en el cas de Triadú el testimoniatge personal es refereix a tot el seu trajecte vital, però a més s'evidencia la voluntat de fer valer el seu punt de vista, i esdevenir si cal polèmic, com per exemple quan considera que en relació amb l'Institut-Escola «*hi ha molt de mite*». Triadú ha estat un pedagog

i crític literari que ha tingut sempre com a objecte de treball la llengua catalana, sigui per ensenyar-la, sigui per orientar els lectors. Pertany als petits nuclis que protagonitzen la primera resistència de la postguerra, que vivia amb un enorme sentit militant, com ens mostra quan explica que en casar-se ja va preveure que el menjador de casa seva pogués utilitzar-se per a les classes clandestines de català. I alhora és un crític que estableix de seguida un nou cànon literari, que pren la iniciativa en institucions educatives com el CICF, i que es posa al capdavant d'institucions com Òmnium Cultural, des de la qual protagonitza polèmiques com el cas Pla en el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Triadú observa el segle XX amb perspectiva, i proclama que «*el segle XX ha estat, malgrat tot, el segle de la recuperació de Catalunya, el seu segle d'or*». Una afirmació de fons, que incorpora en el mateix títol del llibre, i que es referma a partir de múltiples iniciatives concretes. Triadú és al rovell de l'ou de totes les polèmiques culturals importants de l'època, i es queixa amb contundència de la influència del marxisme als anys seixanta: «*No hi havia alternativa: o eres procomunista o eres franquista*», es mostra incòmode amb el pes que aquesta tendència tenia dins de plataformes com la revista *Serra d'Or* o amb el predicament dels criteris de l'antologia poètica de Josep M. Castellet i Joaquim Molas. Naturalment, tot aquest seguit d'afirmacions converteixen aquest llibre en un referent obligat per al debat sobre la cultura catalana, sobre els trencaments generacionals, sobre les relacions entre tradició i renovació; en definitiva, sobre els temes cabdals.

En definitiva, les memòries d'Albert Manent i Joan Triadú són dos llibres de gran interès per aproximar-se a la resistència cultural, però sobretot a la reconstrucció d'unes xarxes formals o informals que van ser vitals per a la constitució d'una densa cultura a finals dels seixanta. Naturalment, per participar d'aquest procés van haver de convergir i també discrepar amb altres tradicions ideològiques, qüestió que no defugen i que és de vital importància. Les dues obres es llegeixen molt bé; la de Manent, barrejant el testimoniatge i els coneixements d'un historiador del període; la de Triadú, amb moltes vivències íntimes — fins i tot la carta amb què es declarà a Pilar Vila-Abadal —, i amb una clara orientació al debat ideològic, com una mena de testament cultural i polític. Totes dues, doncs, eines importants per als historiadors del període.